

УДК 338.2:314.743

МУЛЬСКА Ольга Петрівна

доктор економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Україна

ORCID ID: 0000-0002-1666-3971

e-mail: oliochka.mulska@gmail.com

СОРОЧАК Олег Зеновійович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ORCID ID: 0000-0003-2889-9284

e-mail: oleh.z.sorochak@lpnu.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

У роботі аргументовано необхідність удосконалення інституціонального забезпечення державної політики регулювання міграційних процесів в умовах війни, так і повоєнного відновлення на тлі критичного зменшення ресурсного потенціалу, зокрема людського. Методико-прикладні положення відповідного узгодження розроблені на основі упровадження механізму покращення і поєднання інституційно-правового, інституційно-організаційного й інституційно-психологічного забезпечення управління міграцією і розвитком національної економічної системи, що потребує реалізації заходів державної політики за напрямками: покращення системи стратегування та планування перебігу міграційних процесів, підвищення ефективності державного регулювання міграції за кордоном, становлення належного обліково-статистичного забезпечення, реалізація потенціалу суб'єктів громадянського суспільства та великого бізнесу, збалансованість та ефективність системи елементів ринку міграційних послуг, розвиток інфраструктури ринку міграційного капіталу.

Ключові слова: міграція, війна, інституціональне забезпечення, політика, Україна, ресурси, теорія, підхід

JEL classification: B15, O15

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.18.30>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

За останні роки Україна досягнула значного прогресу в системі управління міграційними процесами, зокрема спостерігається тісна співпраця з ЄС, яка сприяє трансформації міграційної політики. Забезпечення удосконалення міграційної політики здійснювалося під час реалізації Плану дій Україна-ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки (2001 р., 2007 р.) [1], Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС (2010-2015 рр.) [2] і співпраці з

відповідними установами ЄС, що привело до посилення міжнародного та розширення транскордонного співробітництва. План дій з лібералізації візового режиму між Україною та ЄС виступив інформаційно-нормативним базисом реалізації сучасної державної політики управління міграційними процесами. Відповідно до умов Плану дій політика України у сфері управління міграцією, інтегрованого управління кордонами, надання притулку та державного контролю за легальною і нерегулярною міграцією мала бути модернізована відповідно до вимог ЄС. Формування безвізового режиму між Україною та ЄС

стало причиною визначення стратегічних напрямів державної політики та аспектів гарантування основних прав і свобод громадянина. Примітно, що Україна виконала 54 критерії Плану дій, у т.ч. 23 умови в сфері управління міграцією [3], що привело до надання Україні безвізового режиму з ЄС. Задля посилення боротьби з нелегальною міграцією ратифіковано угоду між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб (2008 р.) [4].

Прогресом реформування міграційної політики України є продовження двосторонньої співпраці з ЄС, підвищення ефективності управління кордонами, надання притулку, реадмісії і державного контролю за легальною та нерегулярною міграцією. Зміцнення законодавчої бази й інституційних можливостей міграційної політики лише частково стосувалось інтеграційної політики України щодо іммігрантів, біженців та шукачів притулку, а також політики реінтеграції ВПО. Повномасштабна війна РФ проти України, поглиблення міграційної кризи, критичне зменшення трудо-ресурсного потенціалу країни стало тригером необхідності формування нової міграційної політики, стратегії міграційної безпеки, а, відтак, необхідності удосконалення інституціонального її забезпечення в умовах війни.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Економічний дискурс відносно інститутів та інституцій, їх ролі в економіці та суспільному розвитку, аспекти формування і функціонування інституційного або ж інституціонального середовища розпочався не так давно – наприкінці 20-х років ХХ ст., коли У. Гамільтон на широкий загальний використав поняття «інституціоналізм», в основі якого знаходиться термін «інститут». Проте, як відомо, дослідження безпосередньо в економічній теорії, які заклали фундамент подальшої еволюції теорії інституціоналізму, з'явилися ще швидше. До прикладу, Т. Веблен у праці «Теорія бездіяльного класу» (1899 р.) наводив змістове трактування інституту як форми опосередкування відносин між окремою особою та суспільством, визначав функції, які реалізують інститути, доводив, що це певна

інстанція, яка існує довго і визначає низку ключових процесів [5, с. 201-202]. Хоча за такого трактування й складно було зрозуміти конкретну форму реалізації та місце інститутів в економічній системі країни (у т.ч. через те, що цей термін мігрував з психології, соціології та навіть юридичних наук), з розвитком інституціональної теорії все більше утверджувалися суто такі собі «матеріальні» (формальні) риси та навіть класифікація інститутів, незважаючи на те, що під ними розумілися загальноприйняті норми, правила, переконання як вищі імперативи поведінки економічних агентів навіть відносно економічної чи іншої вигоди.

У 50-60 рр. ХХ ст. набула розвитку теорія неінституціоналізму, започаткована Р. Коузом та узагальнена Д. Норттом. Було сформоване більш чітке визначення поняття «інститут», яке актуальне й до нині: «... правила, механізми їх реалізації, норми поведінки, що вибудовують взаємодію між людьми на постійній ітеративній основі» [6, с. 1319-1332]. Ключовим аспектом у цьому підході стала позиція науковця, що інститути визначають правила гри суспільства. Наявність і належний розвиток інститутів більш важливий (в сенсі соціально-економічного розвитку країни), а ніж, до прикладу, великий капітал, ресурсне забезпечення, потужність державного апарату, наявність факторів виробництва і т. ін. Й справді в низці досліджень було доведено щільний зв'язок між розвитком інституційного середовища, наявністю системи необхідних інститутів, які ефективно працюють, та економічним зростанням і, навпаки, за їх відсутності або не реалізації функцій та завдань, їх імітування, чітко простежувалося гальмування структурних змін та реформ. Крім того, Д. Норт чітко розмежував поняття «інститут» та «організація, інституція», вважаючи, що саме інститути забезпечують регулювання економічних процесів і явищ.

Інститут не може функціонувати віртуально та виникнути на порожньому місці. Він має бути утвердженим у певному середовищі, а в інших випадках має бути суб'єкт, існування чи діяльність якого безпосередньо спрямовані на забезпечення дії властивого йому інституту. У першому випадку ведемо мову про законодавство та

норми закріплені в інших офіційних документах держави, яких мають дотримуватися всі фізичні та/чи юридичні особи при здійсненні певних операцій чи видів економічної діяльності, а також т. зв. неформальні правила поведінки, звичаї (до прикладу сімейні традиції, морально-етичні норми, правила конкуренції та ринкової поведінки, відносини між контрагентами в бізнесі тощо) [7]. У другому – про певні суб'єкти господарювання, інституції як організації, діяльність яких інституціалізує відповідний інститут. До прикладу, у низці країн світу для забезпечення ефективного використання міграційного капіталу створюються спеціалізовані інвестиційні фонди як організації, які, втім, виступають як інститут фінансово-інвестиційної підтримки бізнес-проектів мігрантів. Зауважимо, що одним з аргументів логіки розмежування понять «інституційне середовище» та «інституціональне середовище» якраз і є розгляд за першої ситуації лише інститутів, а за другої – інститутів та інституцій. Якщо так, то тоді, коли йдеться і про норми, і про суб'єктів – їх носіїв, більш правомірним є використання терміну «інституціональне середовище» [8].

Якщо на сьогодні концептуально-базисне розуміння поняття інституту практично не змінилося, то формалізаційні аспекти змінюються та еволюціонують, а границя, що розмежує інститути та інституції, значною мірою стирається. Більше того, в епоху бурхливого розвитку Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій, які проникають у всі сфери суспільного життя та відносин, з'являються все нові форми інститутів, які іноді невіддільні від інституцій і навпаки. Відтак, авторською позицією поділяються висновки, зроблені превалюючою більшістю, як сучасних дослідників, так і класиків, які визначають ефективно функціонуючі інституції головним чинником та передумовою ефективного державного регулювання у всіх царинах економіки, у т. ч. відносно управління міграційними процесами. Якби закони не приймалися, якби стратегії не реалізувалися, якби органи влади не створювалися і не залучалися без сформованого інституціонального середовища з ефективно працюючими інститутами та інституціями

державна політика приречена на невдачу, а за кращої ситуації – на збереження вихідних позицій.

У багатьох сучасних вітчизняних наукових дослідженнях інституціональне середовище трактується, на погляд авторів, вузько, класично та суто інституційно як сукупність базових юридичних, економічних, соціальних, політичних та інших норм і правил, які визначають суспільну, а також бізнесову поведінку економічних агентів, а в сукупності – параметри функціонування економіки та відтворювальних процесів [9]. Можна виокремити й велику кількість наукових публікацій [10], де чітко простежується розуміння того, що організації діють практично в тому ж полі, що й інститути, підсилюючи одні одних; організації продукують інститути та часто без них останні не реалізуються, відповідно, організації виступають центрами генерування інститутів, які впливають на поведінку; організації інкорпорують інститути [11]. Додатковим аргументом на користь висновку про суттєву важливість включення до системи державного регулювання міграційних процесів організаційно-інституційних елементів можна вважати достатньо широкі як інституційні, так і організаційні, економічні та інші можливості міжнародних й національних організацій з міграції, діаспори, захисту прав мігрантів, протидії торгівлі людьми [12; 13]. Наслідком їх діяльності є поява та дія потужних міграційних інститутів.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНИШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Незавершеність системи інституційно-організаційного й інституційно-правового регулювання міграційних процесів на регіональному та місцевому рівнях стимулює зростання обсягів освітньої і трудової міграції, міграції молоді, нерегульованих міграційних потоків із прикордонних територій, а також зменшення інклюзивності приватного сектора у координації міграційних питань. Державна політика регулювання міграційних процесів, особливо в умовах війни, коли міграція набула критичних обсягів, потребує удосконалення у

проекції розробки нового підходу до її інституціонального забезпечення.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування інституціонального забезпечення державної політики регулювання міграційних процесів на тлі соціально-економічної нестабільності.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Інституціональне забезпечення державної політики регулювання міграційних процесів передбачає свою декомпозицію передусім за напрямками, а надалі – за рівнями, функціями, завданнями, цільовими орієнтирами. Відносно напрямів, то достатньо чітко виокремлюються три домінуючих – інституційно-правовий, інституційно-організаційний та інституційно-психологічний. Перший стосується законів та підзаконних актів органів влади всіх рівнів; другий – сукупності інституцій, утворених з владних структур, організацій громадянського суспільства та позадержавних установ, суб'єктів господарювання; третій – психологічного клімату як всередині країни, так і за кордоном, що породжується міжособистісною взаємодією, опосередковує різноманітні впливи та процеси прийняття особистісних рішень громадянами, стосується всіх аспектів навколишнього фізичного середовища та інформаційного простору, визначає поведінку кожної людини.

У підсумку вивчення результатів сучасних наукових досліджень [14; 15], власних висновків та узагальнень авторів, дає підстави стверджувати, що для кожного з них на сучасному етапі розвитку економіки України, міграційних процесів та формування системи державного управління в цій сфері характерні вади, недоліки і прогалини (рис. 1). Інституційно-правове забезпечення державної політики регулювання міграційних процесів представлено законами України «Про зовнішню трудову міграцію», «Про імміграцію», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про біженців та осіб, які

потребують додаткового або тимчасового захисту». Достатньо багато аспектів, пов'язаних з міграційними процесами, висвітлені в законах, які стосуються зайнятості, підтримки розвитку підприємництва, оподаткування (у т.ч. грошових трансфертів), соціального захисту, житлової політики, правил перетину кордонів, надання послуг.

Нормативно-правове регулювання міграції, міграційних процесів та їх наслідків здійснюється також й у низці підзаконних актів. Йдеться про постанови Кабінету Міністрів України «Положення про державну міграційну службу України», «Державна програма співпраці із закордонними українцями», «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України»; укази Президента України «Про Концепцію державної міграційної політики», «Про додаткові заходи щодо державної підтримки сім'ї, охорони материнства, батьківства та дитинства» та ін.

Вже навіть поверхневого огляду переліку вказаних НПА достатньо аби вести мову про незавершеність і неповноцінність вітчизняного інституційно-правового забезпечення регулювання міграції. Як вже зазначалося, міграційні процеси на нині розвинулися в системну проблему – загрозу більшості складових національної та економічної безпеки держави. Відтак, це дає підстави вести мову про об'єктивну необхідність прийняття базового закону для забезпечення єдиного підходу до формування і реалізації державної політики в сфері управління міграційними процесами. Відсутність такого НПА слід визнати системною вадою державної інституціональної політики в аналізованій сфері.

По-друге, головним пріоритетом державної міграційної політики України на сучасному етапі розвитку, беззаперечно, є стримування подальшого нарощування обсягів зовнішньої міграції та активізація процесів повернення українців на батьківщину. Реалізація цього завдання стосується цілого комплексу розрізнених, але й пов'язаних між собою сфер життєдіяльності – зайнятості і праці, заробітної плати і доходів, бізнес-середовища та інвестицій, освіти і працевлаштування, якості життя і

екології, політико-економічної стабільності і бачення стратегії розвитку країни, соборності і розвитку нації. Цей логічний ряд можна продовжувати. Відповідно, виникає питання можливості злагодженого, узгодженого і послідовного регулювання всіх цих та пов'язаних з ними процесів у межах різних, часто не пов'язаних між собою НПА. Оскільки – ні, то вочевидь потрібен окремий закон, який би стосувався повернення і репатріації вітчизняних мігрантів.

Позитивно, що в Україні було прийнято Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року. Але цей плановий НПА не визначає орієнтирів країни щодо регулювання міграції, до прикладу, молоді, інтелектуальних кадрів, науковців, підприємців, окремих професій (викладачі, медики, технічні працівники). Не враховується специфіка міграційних тенденцій й в окремих регіонах країни, як от Карпатському регіоні, де процеси міграції найбільш інтенсивні і вже зараз цілі населені пункти пустують. Відтак, недоліком інституційно-правового забезпечення державного управління міграційними процесами слід справедливо вважати відсутність регіонально-секторальних стратегій і програм.

Попри інституційно-правовий аспект системі проблеми характерні для інституційно-організаційного напряму інституціонального забезпечення. Варто зауважити на відсутності в системі органів державної влади структури, яка б реалізувала завдання управління процесами зовнішньої трудової міграції. Хоча згідно Положення про Державну міграційну службу України визначено, що ця структура є «центральним органом виконавчої влади, ... який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції)...» [16], а відповідні функції та завдання (як органу, що формує та реалізує повноцінну міграційну політику) для міграційної служби і її представництв не передбачені. Такими повноваженнями не наділений жоден інший орган державної влади в Україні.

Примітно, що ДМС України не має достатніх можливостей (інституційних, ресурсних, кадрових та ін.) для реалізації державної політики в сфері управління

міграційними процесами. ДМС України на нині це, скоріше, суто адміністративний орган, який надає послуги у сферах громадянства, дозволів на імміграцію, посвідок на тимчасове перебування в країні іноземців, статусу біженця, протидії торгівлі людьми, нелегальній міграції в Україну. Так, відсутність централізованого органу з формування та реалізації державної політики у сфері управління міграційними процесами накладається й на проблему неналагодженості комунікації між різними органами як законодавчої, так і виконавчої влади різних рівнів та відносин, що перешкоджає цілісності і злагодженості політики в аналізованій сфері. Відтак, послаблюється потенціал прогресивних ініціатив найвищих органів влади зі стимулювання повернення українців, як от дешеві кредити, безповоротна фінансова підтримка тощо.

Суттєвою проблемою інституційно-організаційного забезпечення державної політики управління міграційними процесами в Україні потрібно вважати й недосконалість обліку та статистики міграції. Актуальними залишаються питання: скільки реально в країні та її регіонах проживає населення, якою є чисельність осіб, що беруть участь в тих, чи інших видах та формах міграційних переміщень, скільки і в яких країнах вони перебувають, якою є їх зайнятість, умови проживання та праці. Логічно, що за ситуації відсутності (принаймні суттєвої неточності) інформаційно-аналітичних даних апріорі неможливо сформулювати адекватну державну політику.

Варто наголосити про недосконалість вітчизняного публічного та ринкового складників інституційно-організаційного забезпечення державної політики управління міграційними процесами України. У незначній мірі використовуються організації громадянського суспільства, а також інші суб'єкти господарювання в системі політики врегулювання міграційних процесів, що суттєво послабило можливості держави у стримуванні активізації зовнішніх міграційних процесів в цілому та ще й на тлі суспільної недовіри до обіцянок представників влади.

Напрями	Недоліки	Наслідки
<p>Інституційно-правове</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ відсутність базового закону щодо державного управління міграційними процесами; ➤ відсутність комплексного закону щодо сприяння поверненню і репатріації мігрантів; ➤ відсутність регіонально-секторальних стратегій і програм управління міграційними процесами 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ розвиток неконтрольованих зовнішніх міграційних процесів та «неготовність» держави до управління ними; ➤ подальше зростання зовнішньої міграції на тлі дуже обмежених практик стаціонарного повернення; ➤ вплив зовнішньої міграції на критичне погіршення структури демо- та просторово-відтворювальних процесів
<p>Інституційно-організаційне:</p> <p style="text-align: center;"><i>державне</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ відсутність в системі органів влади структури з реалізації завдань управління процесами зовнішньої трудової міграції; ➤ слабкість інституційних можливостей ДМС України; ➤ відсутність координації з-поміж органів державної влади з питань управління міграційними процесами; ➤ недосконалість обліково-статистичного забезпечення політики; ➤ обмеженість можливостей дипломатичних представництв за кордоном 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ зростання викликів демографічної, соціальної та виробничої безпеки і в підсумку відсутності державної політики регулювання міграції; ➤ недовикористання можливостей міжнародної співпраці; ➤ несформованість єдиного цілісного мотиваційного середовища раціональної деактивізації міграції; ➤ відсутність реальних даних щодо обсягів, рівня, структури та, відповідно, наслідків міграційних процесів ➤ незадіяння зовнішніх можливостей
<p style="text-align: center;"><i>публічне</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ мала чисельність та слабкі ресурсні можливості громадських організацій в сфері міжнародної міграції; ➤ обмеженість інформаційно-коопераційних платформ для комунікації громадських організацій, зокрема за різними сегментами мігрантів, діаспори 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ невикористання громадського чинника «вгамування» міграції на тлі недовіри до держави; ➤ незадіяність інституту громадської комунікації для впливу на критичні сегменти міграції; ➤ послаблення можливостей громадського сектора
<p style="text-align: center;"><i>ринкове</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ тінізація та низький рівень якості послуг суб'єктів ринку міграційних послуг; ➤ не реалізація базових функцій суб'єктів ринку міграційних послуг, зокрема захисної 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ поширення іміджу України, як країни з нерегульованим ринком міграційних послуг, що сприяє тіньовому переміщенню людей; ➤ посилення незахищеності українських зовнішніх мігрантів
<p>Інституційно-психологічне</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ не задіяння потенціалу інформаційно-психологічної політики стримування міграції та повернення мігрантів; ➤ недостатня соціальна відповідальність носіїв базових соціальних інститутів 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ посилення міграційних установок та відчуття «непотрібності» держави, послаблення патріотичних чинників; ➤ збереження соціальних проблем дистантних сімей, неефективне використання міграційного капіталу

Рис. 1. Інституціональне забезпечення державного управління міграційними процесами в Україні: аспект недоліків та їх наслідків

Джерело: авторська розробка

При цьому значно потужніший вплив на регулювання особливостей міграції молоді та інших соціальних груп населення, прийняття рішення про строки міграції з стратегією повернення мають саме громадські організації. Вітчизняний ринок міграційних послуг у

вигляді найкращих світових практик не сформований. Відповідно, його інституційні елементи не реалізують свої головні функції і завдання. Звідси тенденція до високого рівня неофіційних переміщень і зайнятості, невідповідності декларованих умов праці, проживання та навіть перебування фактичним, тінізація заробітків, виконання

робіт, які не відповідають фаху, втрата кваліфікації та погіршення здоров'я українців. Чинники призводять до повної/часткової незахищеності низки законних прав та інтересів вітчизняних мігрантів за кордоном.

Не ефективний в Україні чинник інституційно-психологічного забезпечення державної політики управління міграційними процесами. Інформаційна політика з наслідками впливу на прийняття вірних (з огляду на узгодження інтересів громадянина та держави) рішень особами, які планують та/чи вже реалізували міграційні плани, не налагоджена. У підсумку це призводить до подальшого посилення міграційних установок населення, зростання обсягів та рівня міграції і, відповідно, збереження соціальних проблем дистантних сімей, втрат інтелектуально-кадрового потенціалу та недовикористання міграційного капіталу. Визначені недоліки і слабкі місця в системі інституціонального забезпечення державного управління міграційними процесами, фактично, слугують орієнтирами для вироблення політики її удосконалення (рис. 2).

Авторською позицією поділяється ініціатива низки науковців, передовсім О. Малиновської [15], щодо високої актуальності, доцільності та своєчасності створення при Кабінеті Міністрів України (під головуванням Першого віце-прем'єр міністра України) Міжвідомчого консультативно-дорадчого органу з питань управління міграцією. Причому такий шлях інституціалізації органу, який би координував державну політику управління міграційними процесами, видається найбільш раціональним. По-перше, це не передбачає виділення ресурсного забезпечення на створення нової державної структури. По-друге, не перевантажується ДМС України додатковими функціями і завданнями, залишаючись як орган в системі МВС України з суто адміністративно-контролюючими функціями. По-третє, високий міжвідомчий статус дозволяє залучити представників органів влади (і не тільки) різних сфер управління процесами суспільного та економічного розвитку.

Прийняття базового закону, а також створення міжвідомчого координаційного

органу стали б вагомими кроками на шляху удосконалення інституційно-правового базису державної політики. Втім, важливо ще інституціалізувати та законодавчо закріпити практику системного планування державної політики в аналізованій сфері, зокрема прийняття закону України «Про національну програму управління міграційними процесами в Україні». Мотивація такого кроку наступна. На сьогодні заходи державної політики управління міграційними процесами плануються виключно на центральному рівні у межах заходів Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року (до прикладу, чинним є План заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії [17]). Проте, такий підхід має, як мінімум, дві вади. Перша – стратегія є документом довгострокового планування, а заходи політики мають визначатися на коротший термін у відповідності до програми державної політики. Друга – чотирирічний термін заходів надто тривалий, коли ситуація змінюється значно швидше.

Відтак, як свідчить досвід інших держав, а також загальновідомі методичні положення стратегічного планування, попри Стратегію (яка визначає довгострокові стратегічні орієнтири), країна має мати національну та регіональні програми (на середньострокову перспективу), а також одно-дворічні плани заходів. Власне, такі положення були б інституціалізовані у межах відповідного закону.

Як свідчить досвід державного регулювання економіки, у тому числі вітчизняний, наявність закону про створення та функціонування певної державної структури ще не означає її високу ефективність. Найчастіше причиною є брак ресурсного забезпечення та/або обмеженість необхідних прав, коли напрацьовані рішення не мають свого подальшого доведення до рівня заходів державної політики. Відтак, критично важливо аби після створення міжвідомчих координаційних органів вони не перетворилися на дорадчо-консультаційні. Такі структури мають мати достатній склад постійно діючого персоналу та інше відповідне ресурсне забезпечення для реалізації на постійній основі базових функцій управління – аналізу, планування, організації, мотивації та контролю.

Напрями	Стратегічні завдання	Заходи		
Інституційно-правове	<ul style="list-style-type: none"> формування повноцінного, збалансованого та узгодженого між собою нормативно-правового тла державного управління міграційними процесами; розвиток системи стратегічного планування державної політики управління міграційними процесами 	<ul style="list-style-type: none"> прийняття закону «Про засади державного управління міграційними процесами в Україні»; прийняття постанови КМУ про створення міжвідомчих дорадчих органів з управління міграцією на всіх рівнях; прийняття закону «Про національну програму управління міграційними процесами в Україні» 		
Інституційно-організаційне:	<ul style="list-style-type: none"> побудова організаційної структури управління міграційними процесами; підвищення ефективності державного регулювання міграції за кордоном; становлення системи повноцінного кількісно-якісного обліково-статистичного забезпечення політики управління міграціями населення 	<ul style="list-style-type: none"> забезпечення достатніх ресурсних можливостей і повноважень органу з управління міграційними процесами держави; розвиток інституційної та інформаційно-комунікаційної співпраці в системі органів, відповідальних за управління міграційними процесами та пов'язаними з ними наслідками; розширення функцій і завдань дипломатичних представництв України; впровадження моніторингу міграції, покращення міждержавної співпраці в сфері обліку міграції, імплементація закордонного досвіду збору даних 		
<i>державне</i>				
<i>публічне</i>			<ul style="list-style-type: none"> включення в систему управління міграційними процесами та реалізація потенціалу суб'єктів громадянського суспільства і великого бізнесу 	<ul style="list-style-type: none"> грантова підтримка проєктів організацій з міграції, зв'язків з діаспорою, зокрема зі створення площадок комунікації і співпраці; кооперація вітчизняних та міжнародних організацій з міграції для реалізації проєктів впливу на критичні сегменти міграції (регіони, вікові, професійні та інші групи)
<i>ринкове</i>			<ul style="list-style-type: none"> становлення збалансованої та ефективної системи елементів ринку міграційних послуг; розвиток інфраструктури ринку міграційного капіталу 	<ul style="list-style-type: none"> легалізація та ліцензування суб'єктів ринку міграційних послуг; покращення системи контролю якості міграційних послуг; децентралізація та дерегулювання надання базових міграційних послуг
Інституційно-психологічне	<ul style="list-style-type: none"> формування необхідного інформаційно-психологічного середовища міграційної активності населення в країні та за кордоном 	<ul style="list-style-type: none"> грантова підтримка проєктів поінформування та пропагування переваг і загроз міграції, зайнятості та бізнесу в Україні; ініціювання та підтримка проєктів співпраці соціальних інститутів у подоланні негативних наслідків міграції 		

Рис. 2. Інституціональне забезпечення державного управління міграційними процесами в Україні: аспект стратегічних завдань та заходів регулювання

Джерело: авторська розробка

Окреме питання – це повноваження органів з управління міграційними процесами країни та регіонів. Для забезпечення належного рівня повноважень необхідно при

прийнятті положення Кабінету Міністрів України про створення та функціонування зазначених структур чітко передбачити періодичність засідань (до прикладу, не рідше

одного разу на квартал або півроку), а також визначити умову, що всі засідання завершуються складанням конкретних пропозицій (щодо механізмів, інструментів, засобів державної політики), які в обов'язковому порядку розглядаються на черговому засіданні уряду (відповідних обласних або інших органів влади). Логічним було б, коли відповідні локації для функціонування органу з управління міграційними процесами будуть створені на базі Державної міграційної служби України (на центральному рівні) та її територіальних представництв (на регіональному рівні). При цьому важливо забезпечити розвиток інституційної та інформаційно-комунікаційної співпраці в системі всіх органів влади, які і відповідальні за управління міграційними процесами, і дотичні до них. Йдеться про представників економічного та соціального блоків, міністерств внутрішніх та закордонних справ, прикордонних служб, зайнятості, освіти, статистики, організацій роботодавців та профспілок, науковців та громадських організацій. Окреме питання – це залучення до роботи (співпраці) представників міжнародних організацій з міграції, праці, захисту прав людини, біженців, діаспори. Їх участь надала б вищої статусності органу, сприяла б напрацюванню більш виважених і системних рішень, дозволила б лобювати впровадження рішень й на міжнародному рівні.

У цьому аспекті закономірним продовженням державної політики стало б розширення функцій і завдань дипломатичних представництв України, зокрема створення додаткових підрозділів з дослідження проблемних аспектів міграції при вітчизняних дипломатичних представництвах у країнах – лідерах за обсягами міграції населення з України. Фактично це інституціалізація міграційного омбудсмена як посадової особи з функціями та завданнями дотримання законних прав та інтересів громадян України на території інших держав. Такий інститут забезпечив би збір інформації (кількісної – статистичної та якісної – експертної) про обсяги та структуру міграційної активності, види міграції, сфери освіти та зайнятості, проблемні аспекти перебування громадян за кордоном, випадки порушення прав та досвід їх вирішення, комунікацію між мігрантами та певними інституціями на батьківщині [18].

З огляду на існування проблеми відсутності належної повноцінної інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень в сфері міграції актуалізується висновок відносно врахування цього аспекту при покращенні інституційно-організаційної складової інституціонального забезпечення державного управління міграційними процесами в Україні (інституціалізацію практики запровадження на центральному рівні національного, а на місцевому – регіонального моніторингу міграції) [19; 20]. Окрім того, значним потенціалом характеризується й такий інструмент, як покращення міждержавної співпраці в сфері обліку міграції, включно з використанням закордонного досвіду збору даних.

У 2019-2020 рр. Україна розпочала таку роботу та було укладено низку двосторонніх протоколів з окремими країнами ЄС про наміри щодо обміну даними в сфері міграції. Але діяльність в цьому напрямі слід розвивати для отримання від статистичних служб інших країн (особливо з найвищим рівнем міграційної активності населення) достатньої інформації про обсяги, структурні та інші характеристики міграційних процесів. Україні слід також перейняти, до прикладу, досвід Польщі щодо збору міграційних даних з різних джерел – від місцевих органів влади (реєстрація при прибутті), роботодавців (оформлення працівника), закладів освіти (при поступленні на навчання), прикордонних служб (при перетині кордону), інших державних структур, неурядових організацій. Співпраця з іншими країнами дозволила б усунути такі вади обліку міграції в Україні, як розпорошеність даних про осіб, які змінюють місце проживання і праці, з-поміж різних міністерств і відомств; недостатність належної координації даних міністерств і відомств в оцінці обсягів та структури міграційних процесів; відсутність якісного демографічного реєстру населення при проведенні вибіркового обстеження міграції; брак інформації щодо соціально-економічних характеристик трудових мігрантів та впливу таких міграцій на країни походження і країни призначення; неузгодженість та розбіжність даних вітчизняного статистичного обліку та міжнародних баз (Євростату, ОЕСР, МОМУ, МОПу) з питань міграції.

Ключовим лейтмотивом удосконалення громадської компоненти інституційно-організаційної складової інституціонального

забезпечення управління міграційними процесами в Україні є досягнення більш активної участі громадського середовища у вирішенні проблемних аспектів міграційної активності населення. Відтак, у цьому керунку, органам влади всіх рівнів слід працювати над наданням грантової підтримки проектам організацій з міграції, зв'язків з діаспорою, зокрема зі створення площадок комунікації і співпраці. Прикладне значення має, але практично не використовується на сьогодні, інститут міжнародного громадського співробітництва у різних сегментах міграційної проблематики. До прикладу, як свідчить зарубіжний досвід, налагодження комунікації в сфері науки та наукових досліджень (через інститут діаспори) дозволяє отримати такі ефекти: обмін провідними науковцями для отримання досвіду і знань, повернення на батьківщину; переймання досвіду щодо організації та проведення наукових досліджень, включно зі створенням дзеркальних лабораторій (досвід Китаю, Індії, Туреччини, Чилі, Польщі та ін. країн); осучаснення тематики та програм наукових досліджень, отримання спільних наукових результатів та їх комерціалізація.

Слід також розвивати та ефективно використовувати потенціал кооперації вітчизняних і міжнародних організацій з міграції для реалізації проектів впливу на ті, чи інші сегменти, сфери міграції. Іншими словами, громадські організації, що спеціалізуються на певних соціальних групах населення, професіях, регіонах і т. д., мали б бути залученими до управління міграційними процесами шляхом проведення досліджень, комунікативних заходів, навчань, консультацій, вироблення політики і т. ін. Для активізації діяльності у визначеному напрямі органам влади слід започаткувати практику грантових (або принаймні дольової участі) програм для відповідних організацій. Перевага в такому разі могла б надаватися проектам, до очікуваних результатів реалізації яких зокрема відносяться: розробка локально-секторальних стратегій інтеграції та повернення мігрантів, залучення коштів і формування фондів фінансової підтримки мігрантів за кордоном, ресурси яких використовуються в цілях комунікації та пропагування настроїв до повернення й реалізації накопиченого потенціалу в Україні, розвиток трудової та академічної мобільності у фокусі збереження і ефективного використання інтелектуально-кадрового

потенціалу України.

Що стосується ринкової компоненти інституційно-організаційної складової інституціонального забезпечення управління міграційними процесами в Україні, то ключовим тут є формування прозорого, легального, ефективно функціонуючого ринку міграційних послуг з усіма необхідними елементами. Адже розвинений ринок міграційних послуг дозволяє покращити умови здійснення міграційних переміщень, отримання супутніх послуг, пов'язаних з міграцією, мінімізувати істотні ризики міграційних процесів, підвищити ефективність державної міграційної політики.

На поточному етапі його функціонування і розвитку ключовими недоліками є тінізація (передовсім суб'єктів господарювання, що надають транспортні та рекрутингові послуги), мізерна чисельність та дуже обмежені можливості легальних посередників, а також практично не реалізація найбільш важливих функцій із захисту прав та інтересів українців за кордоном. Відтак, політика держави у цьому керунку має передбачати застосування більшою мірою адміністративних інструментів та засобів, орієнтованих на легалізацію та ліцензування суб'єктів ринку міграційних послуг, покращення системи контролю якості міграційних послуг. Це сприятиме збільшенню чисельності офіційно діючих суб'єктів ринку, його легалізації та капіталізації, розширенню інституційних можливостей, у т. ч. відносно впливу на перебіг міграційних процесів на зовнішніх ринках.

Варто наголосити, що наступним етапом (після легалізації та насичення пропозиції) державної політики стосовно розвитку ринку міграційних послуг України має стати децентралізація і дерегулювання системи надання базових міграційних послуг. В країні, яка пропагує принципи ринкової економіки та конкуренції, не може виключно держава надавати основні міграційні послуги (посвідки, дозволи, оформлення в'їзду/виїзду тощо). Правова та організаційна складові інституціонального середовища управління міграційними процесами в Україні можуть бути якісно підсилені політикою в межах інституційно-психологічного напрямку. Така діяльність дозволила б закріпити необхідні міграційні установки як чинних, так і потенційних мігрантів, принципами яких є повернення, розвиток, нагромадження знань

та капіталу, їх ефективне використання, реалізація потенціалу мобільності, заміщення зовнішньої міграції внутрішньою.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Інституціональне забезпечення державного управління міграційними процесами в Україні характеризується суттєвими вадами, що слугує однією з головних причин його низької ефективності. В частині інституційно-правової складової відмічається відсутність базового, а також комплексного закону щодо сприяння поверненню і репатріації мігрантів, регіонально-секторальних стратегій і програм управління міграційними процесами. Головні недоліки інституціонального забезпечення притаманні державній компоненті інституційно-організаційної складової. Це відсутність в системі органів влади структури, яка реалізує завдання управління процесами зовнішньої трудової міграції, слабкість інституційних можливостей ДМС України, відсутність координації з-поміж органів державної влади з питань управління міграційними процесами, недосконалість обліково-статистичного забезпечення політики, обмеженість можливостей

дипломатичних представництв за кордоном. Далеко нереалізованим є й потенціал публічної і ринкової компонент інституційно-організаційної, а також інституційно-психологічної складових інституціонального забезпечення державного управління міграційними процесами в Україні.

Визначено стратегічні завдання удосконалення інституціонального забезпечення державної політики управління міграційними процесами в Україні. Це формування нормативно-правового тла державної політики, розвиток системи стратегічного планування перебігу міграційних процесів, побудова організаційної структури управління, підвищення ефективності державного регулювання міграції за кордоном, становлення належного обліково-статистичного забезпечення, реалізація потенціалу суб'єктів громадянського суспільства та великого бізнесу, збалансованість та ефективність системи елементів ринку міграційних послуг, розвиток інфраструктури ринку міграційного капіталу, формування інформаційно-психологічного середовища міграційної активності населення. Досягнення визначених завдань потребує здійснення системи узгоджених між собою заходів.

Література

1. План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_956#Text
2. План дій з лібералізації візового режиму. URL: <https://www.iom.org.ua/ua/legislation-ukr/migration-related-legislation-ukr/action-plan-on-visa-liberalisation.html>
3. Report from the commission to the council and the european parliament. Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2015\)905&lang=uk](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2015)905&lang=uk)
4. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_851#Text
5. Veblen T. The Theory of the Leisure Class, 2009. Oxford : [Oxford University Press](https://www.oxforduniversitypress.com/). 304 p.
6. North C. Douglass. Institutions and Economic Growth: An Historical Introduction. *World Development*, 1989. Vol. 17, no. 9, pp. 1319-1332.
7. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.
8. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с. <https://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf>
9. Омельчак Г. В. Інституціональне середовище та сутність конкурентного потенціалу корпорацій. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*, 2013. № 3 (72). С. 121-125.;
10. Пустовійт Р. Ф. Формування інституційного середовища підприємництва в трансформаційній економіці: автореф. дис. докт. екон. наук. Київ, 2006. 38 с.
11. Гайдай Т. В. Еволюція методологічних засад парадигми інституціоналізму: автореф. дис. докт. екон. наук. К., 2013. 43 с.;
12. Semiv S., Berezivskiy Y., Baranyak I., Mulcka O., Ivaniuk U. Priorities and tools of regulation of

external migration in the Carpathian region of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2021. Vol. 7(2), pp. 160-181. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.09>

13.Базилевич В. Д., Ігнатюк А. І., Гайдай Т. В. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст. *Економічна теорія*, 2013. № 1. С. 111–118.;

14.Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv, T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Vol. 8(1), pp. 70-88. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>

15.Малиновська О.А. Щодо створення консультативно-дорадчого органу з питань зовнішньої міграції: Аналітична записка. К. : НІСД, 2019. 5 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-04/zovnishnya-migratsiya.pdf>.

16.Кабінет Міністрів України. Постанова. Про затвердження положення про Державну міграційну службу України. № 360 від 20.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>.

17.Кабінет Міністрів України. Розпорядження. Про затвердження плану заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. № 602-р від 29.08.2018 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-20182021-roki-shchodo>.

18.Voznyak H., Mulka O., Druhov O., Patytska Kh. & Tymechno I. Internal migration during the war in Ukraine: Recent challenges and problems. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. Vol. 21(1), pp. 312-325. DOI:10.21511/ppm.21(1).2023.27

19.Мульська О. П. Інституціональне забезпечення державної політики управління міграційними процесами в Україні. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2020. № 6 (153). С. 30-40. DOI: 10.30857/2413-0117.2020.6.4

20.Іванюк У. Ретроспективний аналіз резилентності соціально-економічної системи України в умовах глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. *Економіка та суспільство*, 2021 (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-57>.

References

1. EU-Ukraine action in the field of justice, freedom and security. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_956#Text

2. Visa Liberalization Action Plan. URL: <https://www.iom.org.ua/ua/legislation-ukr/migration-related-legislation-ukr/action-plan-on-visa-liberalisation.html>

3. Report from the commission to the council and the european parliament. Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2015\)905&lang=uk](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2015)905&lang=uk)

4. Agreement between Ukraine and the European Community on readmission of persons. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_851#Text

5. Veblen T. *The Theory of the Leisure Class*, 2009. Oxford : Oxford University Press. 304 p.

6. North C. Douglass. Institutions and Economic Growth: An Historical Introduction. *World Development*, 1989. Vol. 17, no. 9, pp. 1319-1332.

7. Mulka O. (2022). *Mihratsiyni protsesy & ekonomichne zrostannya: teoriya prychnynosti ta praktyka efektyvnoho upravlinnya* [Migration processes & economic growth: the theory of causality and the practice of effective management]. M. Dolishny Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv.

8. Sadova, U. (Ed.) (2019). *Mihratsiya v umovakh transformatsiyi rehional'nykh rynkiv pratsi Ukrayiny: mekhanizmy rehulyuvannya* [Migration in the Context of Transformation of Ukraine's Regional Labor Markets: regulatory mechanisms]. M. Dolishny Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf>

9. Omelchak, G. (2013). Instytutsional'ne seredovyshe ta sutnist' konkurentnoho potentsialu korporatsiy [Institutional environment and essence of competitive potential of corporations]. *State and regions. Economics and entrepreneurship*, 3 (72), 121-125.;

10.Pustovoit, R. (2006). *Formuvannya instytutsiynoho seredovyscha pidpryyemnytstva v transformatsiyniy ekonomitsi* [Formation of the institutional environment of entrepreneurship in a transformational economy]. Kyiv.

11.Gaidai, T. (2013). Evolution of methodological foundations of the paradigm of institutionalism. Kyiv.

12.Semiv, S., Berezivskiy, Y., Baranyak, I., Mulka, O., Ivaniuk, U. (2021). Priorities and tools of regulation of external migration in the Carpathian region of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 7(2), 160-181. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.09>

13.Bazylevych, V., Ignatyuk, A., Gaidai, T. (2013). Paradyhmal'ni zrushennya v ekonomichniy teoriiy XXI st [Paradigm shifts in economic theory of the XXI century]. *Economic theory*, 1, 111–118.

14.Lupak, R., Mizyuk, B., Zaychenko, V., Kunytska-Iliash, M., Vasylytsiv, T. (2022). Migration processes

and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 8(1), 70-88. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>

15. Malinovska, O. (2019). [Shchodo stvorennya konsul'tatyvno-doradchoho orhanu z pytan' zovnishn'oyi mihratsiyi] On the establishment of an advisory body on external migration: Analytical note. Kyiv. URL: <https://miss.gov.ua/sites/default/files/2021-04/zovnishnya-migratsiya.pdf>.

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014). Decree. On approval of the regulation on the State Migration Service of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>.

17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018). Disposal. On approval of the action plan for 2018-2021 on the implementation of the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period up to 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-20182021-roki-shchodo>.

18. Voznyak, H., Mul'ska, O., Druhov, O., Patytska, Kh., Tymechnko, I. (2023). Internal migration during the war in Ukraine: Recent challenges and problems. *Problems and Perspectives in Management*, 21(1), 312-325. DOI:10.21511/ppm.21(1).2023.27

19. Mul'ska, O. (2020). Instyutsional'ne zabezpechennya derzhavnoyi polityky upravlinnya mihratsiynymy protsesamy v Ukrayini [Institutional support of state policy of migration processes management in Ukraine]. *Bulletin of Kyiv National University of Technologies and Design. Series: Economic Sciences*, 6 (153), 30-40. DOI: 10.30857/2413-0117.2020.6.4

20. Ivaniuk, U. (2021). Retrospektyvnyy analiz rezylentnosti sotsial'no-ekonomichnoyi systemy Ukrayiny v umovakh hlobal'noyi finansovo-ekonomichnoyi kryzy 2008-2009 rr. [Retrospective analysis of the resistance of the socio-economic system of Ukraine in the conditions of the global financial and economic crisis of 2008-2009]. *Economy and society*, 27. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-57>.

Abstract

MULSKA Olha, SOROCHAK Oleg

Policy improvement regulation of migration processes in socio-economic instability's conditions: an institutional approach

The paper substantiates that the institutional provision of the state policy of migration processes management – one of the key system-forming factors and a prerequisite for ensuring proper efficiency of regulation of migration of the population and its consequences – consists in combining a full-fledged system of institutions and institutions, the functioning of which ensures the definition and observance of rules of conduct, directing the relevant trends in the desired direction. Particularly significant is the role of institutions in the system of state management of migration processes, which act as actors – generators of institutions and carriers of their capabilities. Institutional support is formed in three areas: (1) institutional and legal, (2) institutional-organizational and (3) institutional-psychological.

The strategic tasks of improving the institutional support of the state policy of migration processes management in Ukraine are determined: formation of the regulatory background of the state policy, development of the system of strategizing and planning the course of migration processes, formation of the organizational structure of management, increasing the efficiency of the state regulation of migration abroad, establishing proper accounting and statistical support, realization of the potential of subjects civil society and big business, balance and efficiency of the system of elements of the migration services market, development of migration capital market infrastructure, formation of information and psychological environment of migration activity of the population. Achieving certain tasks requires the implementation of a system of coordinated measures.

Applied instruments of state policy of modernization of the institutional environment for regulating migration processes are differentiated from existing developments (1) structuring in areas of support – institutional and legal, institutional and organizational (state, public and market), institutional and psychological; (2) the system of institutional support is formed according to certain strategic directions of development of the national economy; (3) measures to regulate external migration are defined in the projection of eliminating current shortcomings of the state policy of migration management and overcoming its consequences for the socio-economic development of the country;

Keywords: migration, war, institutional support, politics, Ukraine, resources, theory, approach

Стаття надійшла до редакції 30.03.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Мульська О. П., Сорочак О. З. Удосконалення політики регулювання міграційних процесів в умовах соціально-економічної нестабільності: інституціональний підхід. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 18-30.

Mul'ska O., Sorochak O. (2023) Policy improvement regulation of migration processes in socio-economic instability's conditions: an institutional approach. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 18-30.